

УДК 37.033

Микола Бесараб,
завідувач навчально-методичним
кабінетом Агротехнічного коледжу УДАУ;
Юлія Левицька,
викладач-методист
Агротехнічного коледжу УДАУ;
Юлія Мельник,
викладач
Агротехнічного коледжу УДАУ;
Людмила Шуйська,
завідувач відділу сучасної історії
Уманського краєзнавчого музею

ЛЮБИ, ВИВЧАЙ І БЕРЕЖИ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

У статті автор досліджує значення рідного краєзнавства у поглибленні знань, умінь і навичок учнів, розвитку їхніх здібностей та пізнавальної активності; наголошує на здобутках вітчизняних вчених-краєзнавців, необхідних для краєзнавчих досліджень.

Ключові слова: краєзнавство, дослідження, Уманщина.

В статье автор исследует значение родного краеведения в углублении знаний, умений и навыков учеников, в развитии их способностей и познавательной активности; акцентирует внимание на наследии отечественных ученых-краеведов, необходимых для краеведческих исследований.

Ключевые слова: краеведение, исследование, Уманский регион.

In the article the authors pay attention to the importance of the local history studies for children's knowledge and skills, as well as for the development of their abilities and cognition activeness. They emphasize the importance of the work by local historians necessary for the research.

Key words: local history studies, research, Uman Area.

Сидячи за учнівською партою і користуючись лише підручниками, неможливо глибоко і повно пізнати світ. Тут на допомогу викладачеві приходять частина цього великого світу – край, що простягається за вікнами навчального закладу. Саме через краєзнавство здійснюється відоме дидактичне правило, надзвичайно важливе в навчанні: «від відомого до невідомого, від близького до далекого». Дослідження рідного краю сприяє поглибленню знань, умінь і навичок учнів, розвитку їхніх здібностей і пізнавальної активності, вихованню любові до Батьківщини. Першим щаблем до науки, до дослідницької діяльності завжди слугують здобутки вітчизня-

них вчених, без застосування матеріалів яких практично неможлива організація краєзнавчих досліджень.

Уманщина – край багатий відомими вченими, митцями, політичними та громадськими діячами. Уманський край подарував світові М.П. Бажана, І.П. Бедро, Л.М. Вивальнюка, П.А. Власюка, Й.І. Гіхмана, Є.П. Дибана, С.Х. Дука, І.М. Єрмеєва, І.І. Корабльова, Б.Г. Левитського, М.Т. Ораторського, В.В. Шашкевича, Ю.Б. Погребинського, І.П. Чучмій. Розвитку історико-краєзнавчих досліджень завдячуємо працям М.Ф. Комарницького та Г.Ю. Храбана.

Великий внесок у дослідження історичного минулого Уманщини, нашої держави в цілому зробив Микола Федорович Комарницький. Народився Микола Федорович 7 листопада 1899 року в с. Трипілья на Київщині. З Уманню познайомився у восьмирічному віці, коли сім'я приїхала до нашого міста. У 1918 році Микола Федорович закінчив із золотою медаллю Уманську чоловічу гімназію. Продовжував навчання у Київському університеті, а також активно займався самоосвітою.

З 1920 по 1924 рр. кореспондент місцевої газети «Робітничо-селянська правда». Через п'ять років друкується в московському журналі «Октябрь». З 1931 року Микола Федорович – науковий співробітник Уманського державного історичного архіву, депутат II Всеукраїнського з'їзду архівних працівників. З 1931 по 1941 роки він бере активну участь у роботі секції наукових працівників Умані. Після початку Великої Вітчизняної війни М.Ф. Комарницький з 10 липня 1941 року перебуває у діючій армії. Через рік він потрапляє в полон і аж до травня 1945 року поневіряється у концентраційних таборах Німеччини та України.

У жовтні 1946 року він повертається в Умань, де з ентузіазмом береться за дослідницьку роботу. Публікувався в пресі [8], передав музею свої документи [9] та альбоми пісень, записаних батьком в кінці XIX ст. [6], а також свої статті написані в 1920–1940 роки.

З 1951 року М.Ф. Комарницький – співробітник газети «Уманська зоря». Саме тут яскраво спалахує зірка його журналістського таланту. Також у цей час він з головою поринає у роботу дослідника-краєзнавця. Як краєзнавець, Микола Федорович бере активну участь у підготовці збірки «Умань», енциклопедичного видання «Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область», «Шевченківського словника», збірки «Поет революції» (про І.Ю. Кулика), готує до друку власну книгу нарисів-розповідей «Алеями та стежками Софіївки». На жаль, ця книга залишилася неопублікованою як за життя М.Ф. Комарницького, так і після його смерті.

Усього за більш ніж 60 років кореспондентської діяльності в пресі опубліковано майже 1000 різних статей М.Ф. Комарницького.

Основна частина його досліджень та документів зберігається в Черкаському обласному архіві у фонді М.Ф. Комарницького, який нараховує 600 одиниць зберігання.

Значні матеріали передані Уманському краєзнавчому музею. Сюди входять:

1) біографічні документи (грамоти, вітальні листи, медалі та посвідчення до них, документи про навчання в гімназії, коротка автобіографія, різноманітні довідки, видані М.Ф. Комарницькому) – 57 одиниць зберігання;

2) статті та бібліографія (написані матеріали та друковані тексти про різноманітні події з життя міста, його історію, видатних людей, підприємства та організації, про революційні події на Уманщині, визволення Умані та дружні зв'язки з порідненими містами) [9] – 95 одиниць зберігання;

3) листування (листи до В. Сосюри, Д. Головка, сестрам Гоменюк, листування з архівами) – 9 одиниць [8];

4) фотографії різного історичного періоду – 27 одиниць;

5) книги з особистої бібліотеки М.Ф. Комарницького – 1500 одиниць.

Друзі, колеги Миколи Комарницького називали його «краєзнавцем від Бога», «живою енциклопедією Умані, а ще «гостинним, щирим та привітним» [11].

Будучи людиною дуже скромною, надзвичайної душевної краси, він не вимагав за свою подвижницьку працю ніяких винагород та пільг [13].

Людина із сріблястими скронями, гарячим серцем і щедрою душею – таким був Микола Федорович Комарницький, уманський історик, краєзнавець, бібліограф, надбання якого і сьогодні несуть в життя інших незгасний промінь великого і прекрасного [12].

Одним з видатних краєзнавців Уманщини другої половини ХХ століття, визнаний науковою громадою, є Григорій Юхимович Храбан.

Особливо значним є його внесок у наукове дослідження археологічних поселень, видатних постатей національно-визвольних бойових дій періоду Коліївщини, героїчного минулого українського народу в роки Великої Вітчизняної війни (складової частини Другої світової війни).

Археологічні розвідки проводилися на основі збирання підйомного матеріалу на територіях міста Умані та району, Жашківського, Маньківського, Монастирищенського, Христинівського районів. Г.Ю. Храбану вдалося виявити, особисто розвідати біля 300 нових археологічних пам'яток. Серед них 2 пам'ятки доби палеоліту, 76 – трипілля, 4 – давньоямної культури, 4 – середньодніпровської, 115 – білогрудівської, 2 – ранньоскіфського часу, 2 – скіфського, 1 – сарматського часу, 182 – черняхівські, 4 – слав'янські VIII ст. і 5 – Київської Русі.

До його наукової спадщини постійно звертаються науковці, викладачі уманських ВНЗ та шкіл, студенти-пошуківці.

Григорій Юхимович – видатний організатор музейної справи не лише міста Умані, а всієї історичної Уманщини. Він багато зробив для створення та функціонування шкільних краєзнавчих гуртків. Успішно керував археологічними дослідженнями студентів-заочників Уманського педагогічного інституту.

Подвижницька постать Григорія Юхимовича Храбана є взірцем для сучасної науково-дослідницької інтелігенції Уманщини. Великий гуманіст, поборник історичної правди, незважаючи на складні особисті життєві і політичні обставини він завжди творчо працював.

Творчі наукові надбання Григорія Юхимовича, його досвід організації пошукової краєзнавчої роботи, діяльності студентських та учнівських гуртків використовується викладачами Агротехнічного коледжу УДАУ у їхній педагогічній діяльності.

Проведення краєзнавчих досліджень є одним з аспектів діяльності Агротехнічного коледжу Уманського державного аграрного університету. Особливістю такої діяльності є різноманітність форм і методів роботи, в основі якої лежить добровільний та глибокий інтерес студентів до краєзнавства, а також їхня самостійна ініціатива. Краєзнавчий гурток організовує тих студентів, які прагнуть самостійно отримати знання про рідний край, дослідити минувшину, ознайомитися з матеріалами місцевих архівів, музеїв, науковою краєзнавчою літературою. Робота гуртка спрямована на послідовне та всебічне вивчення Уманщини, її природно-ресурсного потенціалу, екологічного стану, дослідження туристичного потенціалу краю, залучення до активної діяльності з дослідження, збереження та відтворення національних традицій та ремесел, підвищення рівня обізнаності студентської молоді з історією, побутом та культурою українського народу, створення додаткових сприятливих умов для залучення громадкості (молоді) до збереження та відновлення традиційної спадщини народу. Діяльність гуртка передбачає проведення дослідницької роботи зі збору інформації про історичну минувшину, опис експонатів, роботу з літературою, використовуючи досвід і творчі надбання видатних вчених-краєзнавців Уманщини.

Діяльність гуртка намагається охопити як одне ціле дослідження аспектів рідного краю, весь спосіб життя народу, його традиційно-побутовий компонент, історичні пам'ятки, видатних діячів. У такому напрямі студенти відчуватимуть себе часткою людської спільності, відкритої до сприйняття загальнолюдських ціннісних орієнтирів. Вважаємо, що такий напрям роботи зі студентами має стати стрижнем навчально-виховного процесу.

Завдяки такій гуртковій роботі студенти дедалі глибше починають відчувати, що знання про рідний край, народ – це пізнання себе, свого родоводу, народної культури, історії, і тим самим глибоко усвідомлюють нерозривну єдність із попередніми поколіннями, усім народом, його духовним світом. Головне завдання діяльності гуртка «Люби, вивчай і бережи свій край» полягає в тому, щоб сформувати навчально-виховний процес так, аби кожен студент добре знав свій народ, а в ньому пізнав себе. За таких умов молодь успішно оволодіває народною культурою, духовним надбанням своєї нації, зростає її палкими патріотами.

Не менш важливими ланками зазначеною діяльності є участь студентської молоді у наукових конференціях. Гуртківцями уже здійснені перші наукові кроки участі у студентських конференціях, де вони представляли

свої дослідження з питань передумов та перспектив розвитку рідного краю. Вивчення історичної спадщини свого народу виховує почуття народоналежності, подолання у свідомості учнів байдужості до культурно-історичної спадщини України, подолання національного нігілізму. І обов'язково веде до вибору життєвих позицій, пробуджує творчі пошуки, стимулює особисте самовизначення.

Хотілося б, аби наші студенти навчилися поважати все те добре, чисте, світле, що створювали минулі покоління, і шанували залишену ними багату спадщину. І так само, як і наші предки, берегли народні звичаї, вміли бачити красу нашої землі і з повагою ставилися до неї, щоб жили для творчості і добра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белов А.В. Новые подходы к изучению местной истории и использование краеведческого материала в школе // Преподавание истории и обществоведения в школе. – 2000. – № 10. – С. 47–50.
2. Відомі люди Уманщини / Матеріали Уманського краєзнавчого музею.
3. Гарбузова Л. Археологічні дослідження Г.Ю. Храбана // Вісник археологічного товариства. – С. 28–32.
4. Звіти про роботу Суспільно-історичного музею Уманської округи за 1926–1938 роки. – УКМ. – № 562.
5. Комарницький М.Ф. Автобіографія. – УКМ – Д-338.
6. Комарницький М.Ф. Альбом пісень, записаних у кінці ХІХ ст. – УКМ – Д-499.
7. Комарницький М.Ф. В годы империалистической войны // Октябрь. – 1928. – лютий.
8. Комарницький М.Ф. Документи, грамоти різних років. – УКМ. – Д-374, 393, 441-451.
9. Комарницький М.Ф. Статті, нотатки, вірші, опубліковані в пресі (1946–50-ті роки). – УКМ – НДФ. – С. 52–59.
10. Комарницький М.Ф. Список моих материалов, опубликованных в прессе в 1923–1941 гг. – УКМ., 1993 – Д-370.
11. Кулібаба Л. Краєзнавець, журналіст, людина // Уманська зоря. – 1999. – 6 листопада. – С. 4.
12. Малиновська Т. Щедрий серцем і душею... // Журналіст України. – 1980. – № 12. – С. 28.
13. Слюсаренко О. Життя, віддане Умані // Уманська зоря. – 2004. – 6 листопада. – С. 2.
14. Умань. Історико-географічний та економічний нарис. – Черкаси: Облвидав, 1957. – 150 с.
15. Храбан Г.Ю. Історія сіл Уманщини // Рукопис. – 1962. – 400 с.
16. Шуйська Л. Комарницький М.Ф. – уманський історик, краєзнавець, бібліограф.